

Prof. Dr. JÓZEF KOFFLER (Lwów).

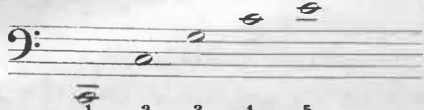
NAUKA HARMONJI.

Nauka harmonji zajmuje się akordami, ich znaczeniem, zadaniem i zastosowaniem w muzyce.

Akord jest to współbrzmienie t. zn. równoczesne brzmienie przynajmniej trzech tonów o rozmaitej wysokości. Akordy dzielimy na konsonujące i dysonujące. Akordy konsonujące są to twory samoistne, same przez się zrozumiałe, nie wymagają wyjaśnienia przez następny akord (rozwiązanie) i mają zdolność wywołania wrażenia spoczynku (zakończenie). Istnieją tylko dwa akordy konsonujące: trójdźwięk durowy i mollowy. Wszystkie inne akordy dysonują, t. zn. nie są samoistne, gdyż wymagają wyjaśnienia przez akord następny czyli rozwiązania, a więc nie nadają się do zakończenia.

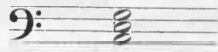
Trójdźwięk durowy i mollowy ma swoje uzasadnienie w przyrodzie, w zjawisku zwanem alikwotami.

Tony używane w muzyce są właściwie dźwiękami, t. zn. zjednoczeniem kilku tonów, z których ton najniższy przeważa tak dalece, iż jego wysokość narzuca się całemu dźwiękowi. Ton ten najniższy nazywany zasadniczym, zaś wszystkie inne składniki alikwotami. Stosunek interwałowy między tonem zasadniczym, a jego alikwotami jest zawsze taki sam. Np.

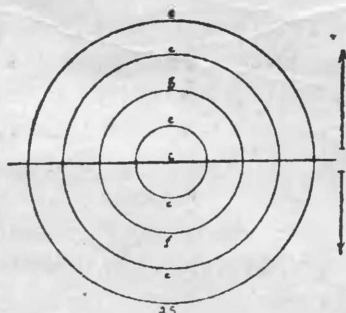

Przyjmując ton zasadniczy C (1), to alikwot pierwszy (2) jest jego oktawą, a więc c; alikwot drugi (3) kwintą oktawy a więc g; alikwot trzeci (4) drugą oktawą: c'; alikwot czwarty (5) tercją drugiej oktawy: e'. Cała skala alikwotowa, teoretycznie nieograniczona, praktycznie wychodząca rzadko ponad ton szesnasty, nazywa się również skalą naturalną, w której ton zasadniczy ma numer 1.

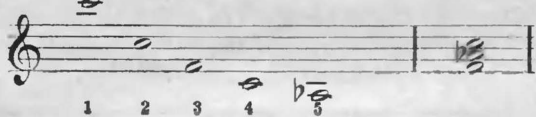
Trójdźwięk durowy jest syntezą (zespoleciem) pierwszych pięciu tonów skali naturalnej.

Uzasadnienie trójdźwięku mollowego jest sporne. Teoria dualistyczna przyjmuje istnienie skali naturalnej — a więc alikwotów — nietylko powyżej, lecz zarazem poniżej tonu zasadniczego. Obrazowo możemy to przedstawić jako szereg kręgów (wzorem fal wodnych) — każdy odpowiada jednemu alikwotowi — otaczający ton zasadniczy:

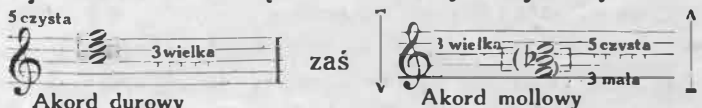
Na podstawie prawa geometrycznego, że każdy punkt na kole jest równo oddalony od środka, otrzymujemy w kierunku dolnym trójdźwięk mollowy:

W ten więc sposób teoria dualistyczna zyskuje dla trójdźwięku mollowego równorzędne uzasadnienie naturalne jako syntezę alikwotów dolnych. Teoria monistyczna zaprzecza istnieniu alikwotów dolnych i uzasadnia trójdźwięk mollowy wyższemi alikwotami górnymi.

Nazwa teorii dualistycznej wywodzi się właśnie od zasady dwóch kierunków dla skali naturalnej, podobnie jak i dla budowy akordów, podczas gdy teoria opierająca się na jednym kierunku (górnym) słusznie nazywa się monistyczną.

Budowa trójdźwięku durowego według obydwóch teorii jest taka sama, mianowicie składa się on z tercji wielkiej w obrębie kwinty czystej. Natomiast dla trójdźwięku mollowego mamy dwie odmienne definicje. Dualiści budują go w kierunku odwrotnym t. zn. z góry w dół i mają dlatego takie same interwały jak w durowym (tercja wielka w obrębie kwinty czystej). Moniści zaś znający tylko kierunek wznoszący się stwarzają dla trójdźwięku mollowego następujące interwały: tercja mała w obrębie kwinty czystej.

Praktyka muzyczna poszła za teorią monistyczną z przyczyn historycznych. (W epoce generałbasu w wieku XVII. praktyka basu cyfrowanego przyzwyczaiła muzyków do bezwzględnego budowania akordów do góry)

Akordy nazywamy według ich najniższego tonu z dodaniem trybu, a więc dla powyższego przykładu: C-dur i f-moll. Teoria dualistyczna, a zwłaszcza jej główny przedstawiciel H. Riemann i w nazwach postępuje konsekwentnie, wprowadzając dla akordu durowego znak: + nad literą najniższego

tonu, a więc w tym wypadku dla akordu C-dur: c. Czyta się znak ten: „C-dur” lub „nad c”. Ponieważ zaś teoria dualistyczna widzi w najwyższym tonie akordu mollowego jego nutę zasadniczą, wprowadza ona jako symbol znak: ° nad tą literą, a więc w naszym wypadku dla akordu f-moll: c. Czyta się „f-moll” lub „pod c”. Opanowanie dwóch nazw dla każdego akordu mollowego nie sprawia większych trudności, a jest nieodzowne jako niesłychane wprost ułatwienie w modulacji.

- Należy stawiać następujące pytania:
- a) jak się inaczej nazywa akord np. h-moll? odpowiedź: fis („pod fis”).
 - b) jaki akord jest np. cis („pod cis”) ? odpowiedź: fis-moll.

Najniższy ton każdego trójdźwięku nazywamy zasadniczym, podstawowym lub prymą, nutę środkową tercją, a najwyższą kwintą akordu.

Do gruntownego opanowania akordów durowych i mollowych przyczyni się wybitnie następujące zadanie: Napisać akordy durowe i mollowe, których prymą, tercją, kwintą jest n. p. ton c. Rozwiązanie:

